

3. Лисенков С.Л. Загальна теорія держави і права: Навч. посібник. – К., 2006.
4. Красноглазов А.Ю. Обеспечение законности в применении административно-процессуальных мер на стадии возбуждения дела об административном правонарушении: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. – М., 1999.
5. Зайчук О.В., Оніщенко Н.М. Теорія держави і права: Підручник. – К., 2006.
6. Шестак В.С. Державний контроль у сучасній Україні (теоретико-правові питання): Дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. – Х., 2002.
7. Шемшученко Ю.С., Авер'янов В.Б. Людина і реформування адміністративного права // Урядовий кур'єр. – 2000. – № 53. – С. 9.
8. Австрийская республика. Конституция и законодательные акты / Пер. с нем.; Под ред. И.П. Ильинского. – М., 1985.

Надійшла до редакції 18.09.2012

ЛАЗАРЕНКО Л.А., викладач
(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 342.7

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КАБІНЕТОМ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА ЗВЕРНЕННЯ

Визначено поняття і зміст забезпечення Кабінетом Міністрів України конституційного права громадян на звернення, дається характеристика елементів змісту, запропоновано висновки і рекомендації.

Ключові слова: забезпечення Кабінетом Міністрів України конституційного права громадян на звернення, створення умов, охорона і захист конституційного права громадян на звернення.

Определяется понятие обеспечения Кабинетом Министров Украины конституционного права граждан на обращение, характеризуются элементы его содержания, предлагаются выводы и рекомендации.

Ключевые слова: обеспечение Кабинетом Министров Украины конституционного права граждан на обращения, создание условий, охрана и защита конституционного права граждан на обращение.

The concept and content of the Cabinet of Ministers of Ukraine citizens' constitutional right to appeal, describes the elements of the content offered conclusions and recommendations.

Keywords: Cabinet of Ministers of Ukraine citizens' constitutional right to appeal, creating an environment protection and protection of citizens' constitutional right to appeal.

Проблема щодо компетенції, функцій, форм і методів діяльності Кабінету Міністрів України по забезпеченю конституційного права громадян на звернення має теоретичне і практичне значення. Вирішення цієї проблеми дасть змогу громадянину реалізувати своє конституційне право на звернення у повному обсязі і в порядку визначеному законом.

Питанням забезпечення конституційного права громадян України на звернення приділялась певна увага українськими вченими, серед яких А. Колодій, Л. Лазаренко, О. Негодченко, А. Олійник, В. Тарануха, Ю. Тодика, В. Федоренко, О. Фрицький та ін. Безпосередньо проблему забезпечення Кабінетом Міністрів України конституційного права громадян на звернення досліджено не було.

Метою дослідження є з'ясування компетенції, функцій, форм і методів діяльності Кабінету Міністрів України при забезпеченні конституційного права на звернення.

Відповідно до мети завданнями даної роботи є: а) аналіз існуючих досліджень щодо забезпечення конституційного права громадян України на звернення; б) формулювання визначення і ознаки забезпечення Кабінетом Міністрів України конституційного права громадян на звернення; в) характеристика компетенції, функцій, форм і методів діяльності Кабінету Міністрів України по забезпеченю названого конституційного права; г) пропозиція висновків і рекомендацій щодо удосконалення діяльності Кабінету Міністрів України по забезпеченю конституційного права громадян на звернення.

Поняття забезпечення конституційних прав і свобод громадян України, включаючи і їх конституційне право на звернення, досліджувалося в процесі аналізу усіх конституційних прав і свобод (А. Колодій, О. Негодченко, Ю. Тодика, В. Федоренко, О. Фрицький), окремих їх груп, наприклад, конституційних свобод (А. Олійник), конституційного права громадян України на звернення (Л. Лазаренко) та звернення громадян України в адміністративному праві (В. Тарануха).

А. Колодій підкреслює, що держава забезпечує можливості кожному особисто і безпосередньо усно звертатися, а також направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення до державних органів, включаючи і Президента України, з пропозиціями про поліпшення їх роботи, з зауваженнями, критикою роботи будь-яких органів чи посадових осіб [1, с. 235]. Тобто забезпечення конституційного права на звернення – створення сприятливих умов для звернення та захист від порушення такого права.

О. Негодченко під забезпеченням прав і свобод людини розуміє створення умов, необхідних для використання прав людини та напрями державної діяльності щодо сприяння реалізації прав людини, охорона та захист прав і свобод людини [2, с. 255]. Отже, О. Негодченко у зміст забезпечення конституційного права на звернення включає створення сприятливих умов для звернення, охорону та захист названого права від правопорушення.

Ю. Тодика під забезпеченням конституційного права громадян України на звернення розуміє діяльність зобов'язаних суб'єктів розглянути звернення і дати в установлені законом терміни обґрунтовану відповідь та нести юридичну відповідальність в разі правопорушення [3, с. 150]. В. Федоренко вважає, що конституційне право на звернення є засобом забезпечення інших політичних прав і формою реалізації права громадян України на участь в управлінні державними справами та формою громадського контролю за діяльністю органів держави, місцевого самоврядування, їх службових і посадових осіб [4, с. 224]. Тобто конституційне право на звернення, на думку вченого, є конституційною гарантією для здійснення усіх інших конституційних прав людини і громадянина.

О. Фрицький під спеціальною процедурою забезпечення прав і свобод людини і громадянина розуміє діяльність Уповноваженої Верховної Ради України з прав людини, який здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод з метою їх охорони і захисту та поновленню порушеного права [5, с. 180-183].

Крім загальної характеристики конституційних прав і свобод, у науці конституційного права досліджувалися забезпечення конституційних свобод (А. Олійник), конституційного права громадян України на звернення (Л. Лазаренко) та права на звернення громадянина в адміністративному праві (В. Тарануха).

В. Тарануха дослідив звернення громадян як засіб забезпечення законності в діяльності місцевих органів виконавчої влади. Він проаналізував його адміністративно-правове регулювання, практики вирішення звернень громадян як засобу забезпечення законності, аналітичну та контрольну діяльність місцевих органів виконавчої влади у даній сфері, розробив пропозиції щодо уドосконалення адміністративно-процедурного та адміністративно-процесуального законодавства у розрізі регулювання ними питань звернень громадян [8].

А. Олійник під забезпеченням конституційних свобод розуміє створення сприятливих умов для їх здійснення, їх охорону і захист від правопорушень та відновлення порушеного права і відшкодування збитків [6, с. 153].

Ми пропонуємо забезпечення конституційного права на звернення людини і громадянина трактувати як діяльність державних організацій, їх посадових і службових осіб, суб'єктів громадянського суспільства щодо створення людині і громадянину сприятливих умов стосовно можливостей викласти письмово пропозицію чи зауваження, заяву чи клопотання, а також скаргу або особисто в усній формі звернутися до відповідних суб'єктів, та здійснення зобов'язаними суб'єктами охорони і захисту таких можливостей від ймовірного правопорушення, використання ними засобів щодо відновлення порушеного права та відшкодування матеріальних і моральних збитків, завданіх правопорушенням. Отже, ми підтримуємо позицію А. Олійника в розумінні змісту забезпечення конституційного права на звернення.

Таким чином, питанню забезпечення прав і свобод (включаючи і право на звернення) приділяється багато уваги в науці конституційного права та інших галузевих науках. Майже усі

автори в поняття забезпечення прав і свобод включають діяльність державних органів і їх посадових та службових осіб щодо створення громадянам сприятливих умов для реалізації права на звернення, їх охорони і захисту від ймовірного правопорушення та відновлення порушеного права й відшкодування шкоди, завданої громадянину.

Аналіз праць різних авторів щодо розуміння забезпечення прав і свобод органами держави (включаючи і Кабінет Міністрів України) дає можливість сформулювати визначення й ознаки забезпечення Кабінетом Міністрів України конституційного права громадян України на звернення. Серед ознак забезпечення Кабінетом Міністрів України конституційного права громадян України на звернення можна назвати такі: а) діяльність зі створення громадянам сприятливих умов щодо їх можливостей викласти письмово пропозицію чи зауваження, заяву чи клопотання та скаргу або особисто, в усній формі звернутися до приймальні Кабінету Міністрів України; б) здійснення ним охорони і захисту таких можливостей від ймовірного правопорушення; в) використання ним засобів щодо відновлення порушеного права та відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої громадянину.

Отже, забезпечення Кабінетом Міністрів України конституційного права громадян на звернення – це діяльність Кабінету Міністрів України зі створення громадянам сприятливих умов щодо їх можливостей викласти письмово пропозицію чи зауваження, заяву чи клопотання та скаргу або особисто, в усній формі звернутися до приймальні Кабінету Міністрів України з питань, віднесених законодавством до повноважень Кабінету Міністрів України, а також здійснення ним охорони і захисту таких можливостей від імовірного правопорушення та використанню ним засобів щодо відновлення порушеного права та відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої громадянину.

Діяльність Кабінету Міністрів України із забезпечення конституційного права людини і громадянині на звернення можна поділити на зовнішню і внутрішню. До зовнішньої слід віднести діяльність Кабінету Міністрів України, яка спрямована на організацію виконання законів і указів Президента України та власних постанов щодо розгляду звернень громадян з боку інших державних органів і суб'єктів громадянського суспільства. Внутрішньою є діяльність Кабінету Міністрів України і його апарату щодо організації роботи зі зверненнями громадян України до самого Кабінету Міністрів України. Процедура розгляду Кабінетом Міністрів України звернень громадян регулюється Законом України "Про звернення громадян" та Регламентом Кабінету Міністрів України (далі – Регламентом), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 8 липня 2009 р. [9]. Відповідно до Регламенту Секретаріат Кабінету Міністрів опрацьовує звернення громадян та готує пропозиції для розгляду Прем'єр-міністром, Першим віце-прем'єр-міністром, Віце-прем'єр-міністром відповідно до їх компетенції для прийняття рішення щодо порушеного питання. Відповіді за результатами розгляду звернень громадян надають відповідно до їх компетенції Прем'єр-міністр, Перший віце-прем'єр-міністр, віце-прем'єр-міністри, Міністр Кабінету Міністрів та його заступники, керівники органів виконавчої влади, посадові особи, спеціально уповноважені виконувати таку роботу. Якщо вирішення питання, порушеного у зверненні, не належить до повноважень Прем'єр-міністра, Першого віце-прем'єр-міністра, віце-прем'єр-міністрів, Секретаріат Кабінету Міністрів надсилає звернення протягом п'яти днів за належністю відповідному органу чи посадовій особі, про що повідомляється авторові.

Кабінет Міністрів України організує забезпечення конституційних прав і свобод людини і громадянині, включаючи і право на звернення. Діловодство за пропозиціями (зауваженнями), заявами (клопотаннями) і скаргами громадян в органах державної виконавчої влади ведеться окремо від інших видів діловодства і покладається на спеціально призначених для цього посадових осіб чи на підрозділ службового апарату. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України "Про організацію особистого прийому громадян у Кабінеті Міністрів України" Уряд організує та проводить особистий прийом громадян у приймальні Кабінету Міністрів України, аналізує та контролює в межах своєї компетенції розгляд і вирішення питань, порушених громадянами під час його проведення [9].

Особисту відповідальність за стан діловодства за зверненнями громадян несуть керівники організацій. Звернення, що надійшли, приймаються та реєструються у день їх надходження на реєстраційно-контрольних картах, придатних для оброблення персональними комп'ютерами,

або в журналах. Конверти (вирізки з них) зберігаються разом з пропозицією, заявюю, скаргою. Облік особистого прийому громадян ведеться на картках, у журналах або за допомогою електронно-обчислювальної техніки.

Журнална форма реєстрації пропозицій, заяв і скарг та обліку особистого прийому громадян допускається в організаціях з річним обсягом надходження до 600 пропозицій, заяв та скарг і такою ж кількістю звернень громадян на особистому прийомі. Письмові пропозиції, заяви і скарги, подані на особистому прийомі, також підлягають централізованій реєстрації на реєстраційно-контрольних картках, придатних для оброблення персональними комп'ютерами, або в журналах.

У процесі автоматизованої реєстрації формується банк реєстраційних даних. Автоматизовані банки даних забезпечують користувача інформацією про всі документи і їх місцезнаходження за допомогою виведення інформації на екран комп'ютера, а у разі потреби – на принтер.

Реєстраційний індекс пропозиції, заяви, скарги зазначається у реєстраційному штампі. Штамп ставиться на нижньому полі першого аркуша документа праворуч або на іншому вільному від тексту місці, крім місця, призначеного для підшивки. Реєстраційний індекс складається з початкової літери прізвища заявника та порядкового номера пропозиції, заяви, скарги, що надійшла, наприклад, А-245. Реєстраційний індекс може бути доповнений іншими позначеннями, що забезпечують систематизацію, пошук, аналіз і зберігання звернень.

У Кабінеті Міністрів України така робота покладається на управління організації роботи зі зверненнями громадян. Управління організації роботи із зверненнями громадян є структурним підрозділом Секретаріату Кабінету Міністрів України, спеціально уповноваженим забезпечувати діяльність Кабінету Міністрів України, Прем'єр-міністра України, Першого віце-прем'єр-міністра України, віце-прем'єр-міністрів України, керівництва Секретаріату Кабінету Міністрів України з розгляду звернень громадян. У своїй діяльності Управління організації роботи із зверненнями громадян керується Конституцією і законами України, актами Президента України і КМ України, Тимчасовим положенням про Секретаріат Кабінету Міністрів України та Положенням “Про Управління організації роботи із зверненнями громадян Секретаріату Кабінету Міністрів України”.

Основними завданнями Управління організації роботи із зверненнями громадян є забезпечення кваліфікованого, об'єктивного і своєчасного розгляду звернень громадян, що надійшли на адресу Кабінету Міністрів України та одержані під час особистого прийому громадян, відповідно до положень Закону України “Про звернення громадян” (статті 19). Управління відповідно до покладених на нього завдань: 1) забезпечує реєстрацію звернень громадян, що надійшли на адресу Кабінету Міністрів України, Прем'єр-міністра України, Першого віце-прем'єр-міністра України, віце-прем'єр-міністрів України, керівництва Секретаріату Кабінету Міністрів України, а також одержані під час особистого прийому громадян, готове та вносить пропозиції керівництву Кабінету Міністрів України та Секретаріату Кабінету Міністрів України щодо вирішення порушених у них питань, вживає заходів щодо оперативного їх вирішення, задоволення законних прав та інтересів громадян, надання у встановлені законом строки письмових відповідей авторам звернень за наслідками їх розгляду; 2) надсилає в установленому порядку звернення громадян, що надійшли на адресу Кабінету Міністрів України, Прем'єр-міністра України, Першого віце-прем'єр-міністра України, віце-прем'єр-міністрів України, керівництва Секретаріату Кабінету Міністрів України, а також одержані під час особистого прийому громадян, для розгляду центральним та місцевим органів виконавчої влади, суб'єктам громадянського суспільства відповідно до їх компетенції; 3) запитує й одержує від центральних та місцевих органів виконавчої влади, від інших суб'єктів матеріали та іншу інформацію, пов'язану з розглядом звернень громадян, що надійшли на адресу Кабінету Міністрів України, Прем'єр-міністра України, Першого віце-прем'єр-міністра України, віце-прем'єр-міністрів України, керівництва Секретаріату Кабінету Міністрів України та одержані на особистому прийомі; 4) здійснює систематичний аналіз та узагальнення звернень громадян з метою виявлення причин, що їх породжують, а також найбільш гострих суспільно значущих проблем, які потребують негайного розв'язання, інформує про це в установленому порядку керівництво Кабінету Міністрів України та Секретаріату Кабінету Міністрів України; 5) проводить експертизу проектів нормативно-правових актів, інших матеріалів з питань, пов'язаних з виконанням централь-

ними та місцевими органами виконавчої влади вимог Конституції і законів України, актів та доручень Президента України і Кабінету Міністрів України щодо забезпечення роботи з розглядом звернень громадян; 6) здійснює контроль за дотриманням визначених актами законодавства та дорученнями Кабінету Міністрів України порядку і термінів розгляду та вирішення питань, порушених у зверненнях громадян, що надійшли на адресу Кабінету Міністрів України, Прем'єр-міністра України, Першого віце-прем'єр-міністра України та віце-прем'єр-міністрів України, керівництва Секретаріату Кабінету Міністрів України, у разі потреби в межах своєї компетенції вживає відповідних заходів; 7) вивчає за дорученням Кабінету Міністрів України, Прем'єр-міністра України, Першого віце-прем'єр-міністра України, віце-прем'єр-міністрів України, керівництва Секретаріату Кабінету Міністрів України стан роботи із зверненнями громадян у центральних і місцевих органах виконавчої влади, суб'єктами громадянського суспільства; 8) готує та вносить керівництву Секретаріату Кабінету Міністрів України пропозиції про удосконалення порядку розгляду звернень громадян, що надійшли на адресу Кабінету Міністрів України, Прем'єр-міністра України, Першого віце-прем'єр-міністра України, віце-прем'єр-міністрів України, керівництва Секретаріату Кабінету Міністрів України, а також стосовно організації цієї роботи у центральних і місцевих органах виконавчої влади, суб'єктами громадянського суспільства; 9) забезпечує організацію та проведення особистого прийому громадян у приймальні Кабінету Міністрів України, аналізує та контролює в межах своєї компетенції розгляд і вирішення питань, порушених громадянами під час його проведення [10]; 10) організовує відповідно до доручень Прем'єр-міністра України роботу прямої телефонної лінії Кабінету Міністрів України; 11) готує та вносить керівництву Секретаріату Кабінету Міністрів України пропозиції стосовно висвітлення у засобах масової інформації довідкової, аналітичної та іншої інформації, пов'язаної з розглядом звернень громадян, що надійшли на адресу Кабінету Міністрів України, Прем'єр-міністра України, Першого віце-прем'єр-міністра України, віце-прем'єр-міністрів України, керівництва Секретаріату Кабінету Міністрів України та одержаних на особистому прийомі, а також пропозицій та скарг громадян, що надійшли під час роботи прямої телефонної лінії Кабінету Міністрів України; 12) готує та вносить керівництву Секретаріату Кабінету Міністрів України пропозиції щодо заалучення державних та недержавних організацій до проведення соціологічних та інших досліджень з питань, пов'язаних з вивченням причин, а також найбільш гострих суспільно значущих проблем, що породжують обґрунтовані скарги та заяви громадян, удосконаленням організації роботи з розглядом звернень громадян; 13) відповідно до Інструкції з діловодства за зверненнями громадян забезпечує діловодство за зверненнями громадян, що надійшли на адресу Кабінету Міністрів України, Прем'єр-міністра України, Першого віце-прем'єр-міністра України, віце-прем'єр-міністрів України, керівництва Секретаріату Кабінету Міністрів України [11], відповідно до законодавства та доручень Кабінету Міністрів України і керівництва Секретаріату Кабінету Міністрів України здійснює інші функції.

Аналіз звернень громадян, що проводиться Кабінетом Міністрів України, дає змогу сформулювати висновки щодо удосконалення такої діяльності органами виконавчої влади. Наприклад, до Кабінету Міністрів України за січень – березень 2012 р. надійшло 32 129 індивідуальних та колективних звернень від 93 743 громадян з усіх регіонів України та з-за кордону. З них 692 заяви подані на особистому прийомі в приймальні Кабінету Міністрів. Порівняно з відповідним періодом минулого року кількість звернень зросла в 1,7 рази. У зверненнях до Уряду громадяні порушують питання: а) діяльності центральних органів виконавчої влади – 63,8 % від усіх звернень (насамперед це масові звернення православних віруючих стосовно обліку фізичних осіб – платників податків на паперових носіях без внесення відомостей до електронного реєстру та пропозиції щодо внесення змін до Податкового кодексу); б) забезпечення дотримання законності та охорони правопорядку, реалізації прав і свобод громадян (переважно масові звернення щодо концепції створення ювенальної юстиції) – 9,1 %; в) соціального захисту (значна частина – звернення „дітей війни”) – 7,2 %; г) комунального господарства (зокрема, щодо вартості житлово-комунальних послуг) – 4,2 %; д) фінансової, податкової, митної політики (щодо повернення коштів з банківських установ та кредитних спілок, механізму виплати знецінених заощаджень часів СРСР) – 4,2 % [12].

Отже, Кабінет Міністрів України є вищим органом в системі виконавчих органів, який

здійснює утвердження та організує забезпечення конституційного права людини і громадянина на звернення. Забезпечення названого права здійснюється шляхом отримання, реєстрації, організації здійснення звернень та надсилення обґрутованих відповідей на них, а також шляхом утвердження, створення умов, охорони, захисту, поновлення порушеного права та відшкодування збитків, що виникли в результаті його порушення.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити такі висновки:

1. Забезпечення Кабінетом Міністрів України конституційного права громадян на звернення – це діяльність Кабінету Міністрів України зі створення громадянам сприятливих умов щодо їх можливостей викласти письмово пропозицію чи зауваження, заяву чи клопотання та скаргу або особисто, в усній формі звернутися до приймальних Кабінету Міністрів України з питань, віднесених законодавством до повноважень Кабінету Міністрів України, а також здійснення ним охорони і захисту таких можливостей від імовірного правопорушення та використання ним засобів щодо відновлення порушеного права та відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої громадянину.

2. Діяльність Кабінету Міністрів України із забезпечення конституційного права людини і громадянина на звернення поділяється на зовнішню і внутрішню. До зовнішньої слід віднести діяльність Кабінету Міністрів України, яка спрямована на організацію виконання законів і указів Президента України та власних постанов щодо розгляду звернень громадян іншими державними органами і суб'єктами громадянського суспільства.

3. Внутрішня діяльність Кабінету Міністрів України і його апарату щодо організації роботи зі зверненнями громадян України полягає у забезпеченні названого права шляхом отримання, реєстрації, організації розгляду та надсилення обґрутованих відповідей адресатам.

Список використаних джерел:

1. Правознавство: Підручник / А.І. Берлач, С.С. Бичкова, Д.О. Карпенко та ін. – К., 2008.
2. Негодченко О. Забезпечення прав і свобод людини // Міжнародна поліцейська енциклопедія: У 10 т. / Відп. ред. Ю.І. Римаренка, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. – К., 2005. – Т. II: Права людини у контексті поліцейської діяльності. – С. 255-256.
3. Конституційне право України: Підруч. для студ. вищих навчальних закладів / За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К., 2002.
4. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг. ред. В.Л. Федоренка. – 3-вид., перероб. і доопр. – К., 2011.
5. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К., 2002.
6. Олійник А.Ю. Конституційно-правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні: Монографія. – К., 2008.
7. Лазаренко Л.А. Забезпечення конституційного права на звернення громадян парламентом України // Право і суспільство. – 2009. – № 6. – С. 31-36.
8. Тарануха В.П. Звернення громадян як засіб забезпечення законності в діяльності місцевих органів виконавчої влади: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. – Ірпінь, 2003.
9. Регламент Кабінету Міністрів України: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 8 липня 2009 р. // ВВР. – 2009. – № 712.
10. Про організацію особистого прийому громадян у Кабінеті Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 вересня 2003 р. // ВВР. – 2003. – № 1447.
11. Інструкції з діловодства за зверненнями громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форми власності, в засобах масової інформації: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 р. // ВВР. – 1997. – № 348.
12. Інформація про роботу із зверненнями громадян, що надійшла до Кабінету Міністрів України у січні–березні 2012 р. // http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245198241&cat_id=244866718.

Надійшла до редакції 30.10.2012

